

BYPLAN NYT 3

4. årgang · juni 2006

Tema: Den grænseløse by

- Leder: Fornyelse af planlægningen side 3
- Metropolisering, netværksby, cittá diffusa...
- Den grænseløse by side 4
- Bæredygtighedsbegrebet må tilbage!
- Hvor meget fylder en by? side 6
- Hvor bosætter vi os og hvorfor...
- Netværk eller natur? side 10
- Nye politikker, nye strategier...
- Konkurrence eller samarbejde? side 12
- Debat: Køreplaner for inddragelse side 16
- Kort nyt side 18
- Flercenterbyer i Danmark og Europa side 19

Redaktion
Ellen Højgaard Jensen (ansv.)
Annette Thierry

Redaktionsadresse
Dansk Byplanlaboratorium
Nørregade 36
1165 København K
Tlf.: 33 13 72 81
Fax: 33 14 34 35
Mail: at@byplanlab.dk
www.byplanlab.dk

Annoncer
at@byplanlab.dk
Bestilles senest
15. august

Layout
Julie Thorsø Hansen

Oplag
3.700

Tryk
Handy-Print A/S

ISSN
1602-9038

Forside
Luftfoto:
Projekt "Danmark C",
Fredericia kommune
Heste:
Annette Thierry

Næste nummer af Byplannyt
udkommer ultimo september
2006

Signerede artikler står for
forfatterens regning, usigne-
rede for den ansvarshavende
redaktørs regning

Temaartiklerne er sponso-
reret af

CENTER FOR STRATEGISK BYFORSKNING Realdania Forskning

BYPLANNYT nr. 3 / 2006 (4. årgang)

MASTER

i strategisk byplanlægning

Kunstakademiets Arkitektskole udbyder en master-uddannelse i Strategisk Byplanlægning med start i september 2006. Uddannelsen fokuserer på strategisk planlægning af bymæssige forandringsprocesser med udgangspunkt i byens rumlige kvaliteter.

- By-teori og planlægningsformer
- Case study i en europæisk storby
- Byens dynamik og danske byer i global kontekst
- Strategisk plan for en dansk by / kommune

Uddannelsen er på deltid over 2 år med 1 - 1 1/2 kursusdag hver 14. dag.
De første semestre kan også følges enkeltvist.

Tilmelding og yderligere oplysninger: www.karch.dk/CBP
Skriv til cbp@karch.dk eller kontakt Ursula Andersen
telefon: 32 68 66 30

Se hjemmesiden under 'master' vedrørende møder m.m.

Det Kongelige Danske Kunstakademi
Kunstakademiets Arkitektskole

Master

i landdistriktudvikling og landskabsforvaltning

Masteruddannelsen udbydes i samarbejde mellem Center for Skov, Landskab og Planlægning (KVL) og Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter (CFUL).

Uddannelsen kan gennemføres ved siden af fuldtidsarbejde og strækker sig over 3 år fordelt på 5 undervisningsmoduler og 1 masterspecialemodul. Man kan tage et modul eller hele uddannelsen. Masteren tilbyder specialisering indenfor:

- **Landdistriktudvikling**, lokal udvikling, entrepreneurship, nye erhverv, ny geografi og ny politik, human og social kapital
- **Landskabsforvaltning**, offentligt planlægning, landskabsøkologi, landskabsanalyse, naturforvaltning og kulturmiljø i et multifunktionelt perspektiv.

Mere information hos Morten Stenak, tlf. 35 28 18 44,
e-post: mste@kvl.dk eller www.kvl.dk/landmaster.

Tilmelding senest 30. juni 2006

www.kvl.dk/landmaster

Sekretariatsleder til PLAN 09

- projekt om udvikling og fornyelse af planlægningen

MILJØMINISTERIET

Skov- og Naturstyrelsen

Skov- og Naturstyrelsen søger en leder til nyoprettet sekretariat for PLAN 09 – partnerskabsprojekt mellem Miljøministeriet og Fonden Realdania om udvikling og fornyelse af plankulturen i kommunerne.

Projektets hovedformål er at bidrage til innovativ udvikling af metoder, værktøjer og samarbejdsformer til gavn for kommunernes arbejde med den nye kommuneplan frem mod 2009. Det skal ske gennem støtte til kommunale eksempelprojekter og etablering af en netværksbaseret formidlings- og informationsindsats i samarbejde med landets 98 kommuner og øvrige planfaglige institutioner og organisationer.

Projektets samlede økonomiske ramme for årene 2006 – 2009 er ca. 50 mio. kr. baseret på en fordeling mellem Realdania, Skov og Naturstyrelsen og et antal eksempelkommuner.

Sekretariatet skal være igangsætter, facilitator og koordinator af projektet. Det skal stå for den overordnede projektledelse, budgetter og kontrakter samt bistå styregruppen med valg, faglig støtte til og kvalitetssikring af de kommunale eksempelprojekter. Endvidere skal sekretariatet stå for opbygning og vedligeholdelse af netværket til formidling og erfaringsudveksling.

Projektsekretariatet vil ud over sekretariatslederen bestå af

- 2 AC'ere med henholdsvis kommuneplanindsigt og kommunikations- og formidlingserfaring
- en projektsekretær til økonomistyring samt 2 studenter

Sekretariatet får lokaler i tilknytning til styrelsens Landsplanområde, men skal fungere som en selvstændig enhed med reference til projektets styregruppe. Sekretariatslederen vil indgå i et tæt samarbejde med styregruppens formand.

Kvalifikationer:

Vi forventer, at du har

- bred erfaring inden for planlægningsfaget med vægt på det kommuneplanfaglige område
- erfaring med at gennemføre forsøgs- og udviklingsprojekter
- et bredt planlægningsrelevant netværk
- solid projektledererfaring

Vi forventer, at du er god til at organisere og kan motivere sekretariatet og samarbejdspartnere med din anerkendende, energiske og målrettede ledelsesstil.

Løn- og ansættelsesvilkår:

Ansættelsen som sekretariatsleder er tidsbegrænset til 3 ½ år med mulighed for aftale om en efterfølgende overgang til en AC-stilling. Sekretariatslederen aflønnes som specialkonsulent i henhold til gældende overenskomst for akademikere i staten. Den samlede løn inkl. tidsbegrænset tillæg udgør mindst 467.000 kr. årligt i 2006 niveau. Hertil aftales et fratrædelsesbeløb. Eventuelt kvalifikations-tillæg forhandles særskilt. Ansættelsesområdet er Miljøministeriet. Tiltrædelse snarest muligt.

Yderligere oplysninger:

Yderligere oplysninger kan indhentes hos vicedirektør Niels Østergård, tlf. 40455873 / mail noe@sns.dk eller kontorchef Peter Pouplier tlf. 3947275 / mail ppo@sns.dk.

Ansøgning mærket J. nr. 031-00254 skal være modtaget senest den 26. juni 2006 kl. 10.00. Den skal sendes elektronisk til: personale@cfk.dk med c.c. lel@cfk.dk og lih@cfk.dk. Eventuelle bilag returneres ikke. Alle uanset alder, køn, race, religion eller etnisk tilhørsforhold opfordres til at søge.

Der stiles efter at afholde samtaler den 28. juni. Ansættelsesudvalget nedsættes af Fonden Realdania og Skov- og Naturstyrelsen i forening.

LEDER

FORNYELSE AF PLANLÆGNINGEN

Planloven skaber en ganske udmærket ramme for kommunernes virke. Der er stor metodefrihed, og det skal der fortsat være. Det var det klare budskab fra en stor del af landets borgmestre, da Miljøministeriet og Realdania satte planlægningen til debat.

Debatten byggede på et omfattende materiale, som er blevet indsamlet i det sidste års tid gennem interviews og rundbordssamtaler med planlæggere og andre embedsmænd i 50 danske kommuner. Byplanlaboratoriet har fungeret som sekretariat sammen med medarbejdere fra skov- og naturstyrelsen.

Projektet viser, at det faktisk er småting, som skal justeres i loven. Det er ikke kun borgmestrene, der siger det. Det gør planlæggerne også.

Men ét er lovens rammer, et andet er, hvordan de bliver udfyldt i de kommende år, hvor de nye storkommuner skal stå deres prøve.

Det er plankulturen, som skal frem i lyset og støves af. Jeg vil her definere plankulturen som de skrevne og uskrevne normer og arbejdsvaner, som politikere og embedsapparat har opbygget igennem et længerevarende samarbejde.

Det er tydeligt, at plankulturen er forskellig fra kommune til kommune. I én kommune møder borgerne deres politikere hver gang, der er en plansag på programmet, i en anden kommune er det embedsværket, der taler med borgerne. I nogle kommuner er planlægningen udfarende, aktivt agerende og udviklende, mens andre kommuner primært ser planlægning som en myndighedsopgave.

Det er et politisk valg, hvilken rolle byerne og kommunerne indtager, men i projekt "Fornyelse af planlægningen" kan vi ikke påvise en sammenhæng mellem plankultur og partifarve. Vi kan heller ikke se en sammenhæng mellem plankultur og kommunestørrelse eller geografisk placering i forhold til vækstcentrene. Der er ingen lette forklaringer. Der er nok i høj grad tale om traditioner og vaner, der nedarves fra planlægger til planlægger og fra politiker til politiker.

Derfor skal de sammenbragte kommuner ofre tid og ressourcer på at diskutere de centrale emner inden for plankulturen. Mange er allerede godt i gang, og de oplever, at netop den højtbesungne metodefrihed har medført, at kulturerne er meget langt fra hinanden. Derfor skal der findes en ny fælles platform.

Det kunne f.eks. være i form af et værdigrundlag eller en tværgående inddragelsespolitik, som indeholder et krav om køreplaner for de enkelte planprocesser (se diskussionen på debatsiderne). Det står enhver kommune frit for at finde sin egen model. Det vigtigste er, at borgerne kan se, hvad der er til debat, og at politikere og embedsmænd har et fælles mål.

Metodefriheden må ikke blive en undskyldning for uigennemsigtige processer og diffuse mål.

TEMANUMMER

Dette nummers tema, den grænseløse by, er i fokus for forskningen i Center for Strategisk Byforskning. Temaet introduceres på dette opslag og behandles dernæst i de tre følgende artikler samt i en omtale af flercenterbyer og bynetværk på kortnytsiderne 18-19.

– Hvad er det for udfordringer, vi står overfor, hvilke symptomer ser vi, hvordan tager centerets forskning fat på det – og hvad siger praktikerne!

Ribe – den tætte by, forstad, det åbne land. Foto: Ole Malling, Naturnet

DEN GRÆNSELØSE BY

METROPOLISERING, NETVÆRKSBY, METAPOL, FUNKTIONELLE BYREGIONER, ZWISCHENSTADT, CITTÀ DIFFUSA, METROPOLITIAN LANDSCAPES ...

Hvordan udvikler de danske byer sig netop nu? Hvad er drivkræfterne for udviklingen? Hvilke konsekvenser får den for byernes økonomi, miljøet og menneskers hverdagsliv? Og hvad kan den enkelte kommune gøre for at styrke sin position i den globale konkurrence? Disse spørgsmål satte 30 forskere fra 3 universiteter sig for at svare på i et samarbejde, vi har kaldt Center for Strategisk Byforskning

Nye udfordringer for bypolitik og planlægning

Forskningen i centret foregår under overskriften *Den grænseløse by*. Det refererer til tre tendenser i byudviklingen:

- at *globalisering* påvirker erhvervsgrundlaget i de danske byer
- at de enkelte bysamfund *integreres til sammenhængende, regionale byområder, hvor grænsen mellem by og land er mere flydende*
- at *beslutninger om bypolitik* ikke kun tages i byrådet, men også i netværk og partnerskaber.

Det beskrives i den internationale litteratur med ord som metropolisering, netværksby, metapol, funktionelle byregioner, zwischenstadt, città diffusa eller metropolitian landscapes. Og det stiller helt nye krav til byernes ledelse.

Globalisering er andet end...

Globalisering er betinget af, at det er muligt at transportere mennesker og varer rundt i

verden på kort tid for en ubetydelig pris. Den globale konkurrence om arbejdspladser kender vi fra avisoverskrifter om arbejdspladser, der flytter til udlandet. Men globaliseringen omfatter også strømme af turister, flygtninge og udvekslingsstudenter. Den omfatter kultur, livsstil og forbrugsmønstre. Og den omfatter forestillinger om demokrati, menneskerettigheder og velfærd.

Globaliseringen betyder bl.a., at erhvervsstrukturen i Danmark ændrer sig fra industriel til videnbaseret produktion, og at der udvikles nye livsstile og boligformer. Det stiller nye krav til kommunerne, både om at støtte op om de nye virksomheder, og om at udvikle attraktive bymiljøer for de medarbejdere, der indgår i den videnbaserede produktion.

Den regionale netværksby og det urbane landskab

Globaliseringen giver et nyt grundlag for byerne – som på én gang både koncentrerer og opløses. Den økonomiske aktivitet kon-

centrerer i storbyregionerne, men de vokser til gengæld langt ud over deres »gamle« grænser, så man i dag - måske - kan tale om én Sjællandsk og én østjysk byregion. Det har jo bl.a. miljøministeren peget på i forslaget til landsplanredegørelse 2006.

I den regionale by forsvinder grundlaget for den traditionelle forståelse af byerne som selvstændige enheder. Skellet mellem by og land bliver også svagere: Det åbne land i de bynære områder bliver mindre tilknyttet egentlig landbrugsproduktion og indgår i stedet i byregionen som et attraktivt bosted med byens jobmuligheder inden for pendlingsafstand.

Det stiller kommunerne over for nye udfordringer med at definere og udvikle den enkelte by inden for rammerne af et regionalt arbejds- og boligmarked og ikke mindst at få "hold" på det åbne lands blandede funktion som boligområde, landbrugsområde og rekreativt område.

Mens forskellene mellem by og land, center og forstad og storby og provinsby får mindre betydning, er forskellene mellem de store byregioner og udkantområderne blevet mere betydningsfulde. Selv i et lille land som Danmark er det en tydelig tendens, som giver store udfordringer for de dele af landet der ikke er "med" i en storbyregion.

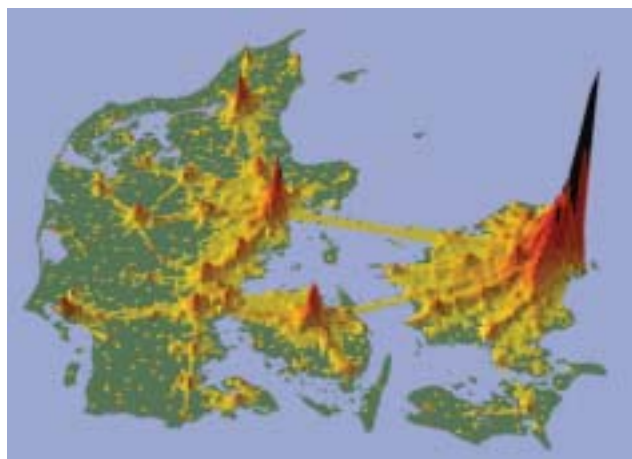
Ny arbejdsdeling

Med den globale udvikling ændres også den politiske arbejdsdeling mellem lokale, nationale og overnationale myndigheder. Der sker på én og samme tid en decentralisering (fx med kommunalreformen) og en centralisering (fx med EU-direktiver). I næsten alle vestlige lande åbnes den offentlige administration mod omgivelserne, og kommuner arbejder aktivt på at fremme den ønskede udvikling i samarbejde med borgere og virksomheder.

Forskningsprogrammet

Den grænseløse by udfordrer vores vante begreber om byerne: at der er et centrum, en forstad og et landskab, at en by har sin egen befolkning, sit eget erhvervsliv, sit eget opland og sine egne politiske organer. Det giver nye udfordringer for byernes beslutningstagere, som må orientere sig strategisk i forhold til den regionale og globale omverden og tage nye aktører ind i beslutningsprocesserne.

Udfordringen for forskerne er at undersøge, hvordan den *grænseløse by* viser sig i Danmark, og hvorfor? Hvad konsekvenserne er for miljø og mennesker, og hvilke drømme mennesker har om at leve og arbejde i den grænseløse by.

Pendlerflow 2002 i 3 dimensioner: Billedet viser, hvor mange pendlere der starter, slutter eller kommer forbi et givent sted. "Effekter af motorveje", Hovgesen, H.H. og Nielsen, T.S.: Egebjerg, U. og Simonsen, P. (red.), "Byen, vejen og landskabet - motorveje til fremtiden" (2005)

Rammebetingelser og regional udvikling - De videnintensive og kreative erhverv

Den globale videnøkonomi giver på den ene side nye rammer for byudvikling, og på den anden side er byerne i sig selv ramme om erhvervsudvikling. Det vigtigste spørgsmål for dette hovedprojekt er: hvad er den økonomiske og erhvervsmæssige basis for byerne i en stadig mere videnbaseret global økonomi?

For at belyse det valgte forskerne at fokusere på den videnintensive erhvervsservice og de kreative erhverv. Der undersøges geografisk spredning, jobskabelse osv., men der gennemføres også undersøgelser af erhvervenes egne interesser. Målet er at give en solid empirisk viden og ny forståelse, der kan bruges af kommunerne.

Bosætning og hverdagsliv

Udviklingen af den grænseløse by er tæt knyttet til ændringer i bosætningsmønstre og boligpræferencer. I projektet *Hverdagslivslandskabet* undersøger forskerne hvilke ønsker og præferencer, der spiller en rolle for denne udvikling, og hvad den grænseløse by betyder for hverdagsliv og boligmiljø. Også boligproduktion og planlægning af nye boligområder undersøges.

Miljø og arealressourcer

Den grænseløse by indebærer en stor risiko for øget miljøbelastning. En spredt byudvikling understøtter behovet for en høj mobilitet baseret på privatbilisme, lægger beslag på produktiv landbrugsjord og øger presset mod smukke, men sårbare landskaber.

"Den grænseløse by" udfordrer vante begreber om urbanitet og byudvikling: at en by er én helhed med et centrum, en forstad og et landskab udenom, som illustreret i billedet fra Ribe. Den grænseløse by er en netværksby, som indbefatter bymæssige bebyggelser og landskaber, og hvor borgerne bor og arbejder på kryds og tværs, som illustreret i pendlingskortet. Men de gamle bycentre er stadig vigtige som fokuspunkter i det store bylandskab.

I projektet har forskerne dels lagt vægt på at undersøge landskabet som ressource for byudvikling - og herunder kommunernes rolle i det åbne land efter kommunalreformen, dels på at undersøge kvaliteterne i den tætte by - herunder at indgå i et udviklingsprojekt om tætte boliger af høj kvalitet, som fx vil være anvendeligt i by- og havneområder.

Bypolitik og strategier

Kommunernes primære opgave har hidtil været at levere den bedste og mest effektive servicering af borgere og virksomheder. I dag er tilpasning og udvikling af erhvervsstrukturen og af de lokale bymæssige kvaliteter til globaliserings og videnssamfundets betingelser også en vigtig opgave. Og planlægningen kommer til at ske på nye måder. I projektet fokuseres der bl.a. på de kommende regionale vækstfora og på de mellemstore byers udviklingsstrategier i den regionale netværksby.

Gertrud Jørgensen

Forskningschef, centerleder, KVL

Center for Strategisk Byforskning er et femårigt tværfagligt og tværinstitutionelt forskningssamarbejde, som sætter fokus på byernes udvikling, ledelse og kvalitet. Formålet er at bidrage til et bedre vidgrundlag for beslutninger om byudvikling og bypolitik. Centret er en del af Fonden Realdanias forskningsprogram.

30 forskere fra forskellige discipliner og vidensområder er med i centret. Der er p.t. 38 del-projekter, hvoraf 7 er ph.d.-studieforløb, fordelt på 6 temaer eller hovedområder. Flere af projekterne foregår i samarbejde med kommuner og regioner i Danmark. Centret startede i 2004. De enkelte projekter har forskellig løbetid - frem til 2007, 2008 eller 2009.

I centret indgår:

- Center for Skov, Landskab og Planlægning, KVL. Kontakt: Forskningschef Gertrud Jørgensen og centerkoordinator, ph.d.-studerende Søren Smidt-Jensen
- Institut for By og Landskab, Arkitekt-skolen Aarhus. Kontakt: Instituttleder, professor Niels Albertsen
- Geografisk Institut, Københavns Universitet. Kontakt: Lektor Hans Thor Andersen.

Ansvar for centret og centerledelsen ligger på Center for Skov, Landskab og Planlægning, KVL.

www.byforskning.dk

HVOR MEGET FYLDER EN BY?

Med begrebet ”den grænseløse by” sættes spørgsmålene om byens udstrækning og byens arealforbrug på dagsordenen. Er de grønne områder omkring byerne – fritidslandskaberne, hobbylandbrugene, rideskolerne m.v. - også en del af byen? Hvor tæt skal vi bo og arbejde i byen? Kan vi overhovedet tale om bæredygtighed, når biltrafikken eksploderer, og bosætningen spredes langt ud over byens grænser? Byplannyt har talt med afdelingsleder Gertrud Jørgensen fra KVL, lektor Søren Pilgaard Kristensen fra Geografisk institut, lektor Poul Bæk Pedersen fra Arkitekt-skolen Aarhus, samt med stadsarkitekt Knud Tranholm i Aalborg om miljø og arealressourcer i ”den grænseløse by”

Der er vist almindelig enighed om, at øget biltrafik og spredt bosætning skaber stigende miljøproblemer. Når byens funktionelle grænser ophæves, fordi friheden til at bo, arbejde og tilbringe fritiden, lige hvor man har lyst, sprænger de gamle rammer for by og land, sættes der nye dagsordner for planlægningen – ikke mindst når det angår miljø og arealressourcer.

Nye udfordringer – nye svar

På Center for Strategisk Byforskning sættes en række projekter i værk med netop dette udgangspunkt. Og i kommunerne diskuteres det, hvordan man kan ruste planlægningen til at tage de nye udfordringer op. Det gælder etablering af bynetværk, regionale strategier for bosætning m.v., men det gælder også det øgede pres på de bynære landskaber, det stigende behov for at fortætte byen og de mange ønsker om at styrke bymiljøerne.

I den sammenhæng bliver begreber som bæredygtighed, bydesign og landdistriktspolitik helt centrale og tæt sammenvævede.

Afdelingsleder Gertrud Jørgensen, Skov & Landskab på KVL fremhæver: ”Vi skal

vurdere, hvilke nye miljøproblemer den igangværende udvikling rejser – både i byen, og i de urbane landskaber omkring byen, og vi skal styrke de bymæssige og de landskabelige kvaliteter på en bæredygtigt forsvarlig måde.”

Gertrud Jørgensen er bl.a. involveret i et EU-projekt om regionale planlægningsstrategier for regulering af byvæksten. I projektet skal der bl.a. samles erfaringer op fra forskellige landes måder at begrænse byvæksten på.

Hele spørgsmålet om samspelet mellem byen og de omgivende landskaber bliver nu centralt, og det bringer en række prioriteringer og konflikter lige ind i hjertet af den kommende kommuneplanlægning. Men hvordan tackles det – hvordan får vi sat rammerne og udviklet værktøjerne for en helhedsorienteret planlægning?

Bæredygtighedsbegrebet må tilbage

På Geografisk Institut, Københavns Universitet, sidder lektor Søren Pilgaard Kristensen. Hans bidrag til Center for Strategisk Byforskning er et projekt om ”Landskabet som ressource for urbane arealer”. Projektets formål

er at undersøge planlægningsstrategierne for de bynære landzonearealer, herunder prioriteringen af anvendelsen, forholdet til bæredygtighedsbegrebet, samspelet med byen m.v., med det formål, at vurdere strategiernes konsekvenser for den faktiske udvikling.

”... en dynamisk landdistriktspolitik i yderområderne og en mere restriktiv by-land politik i de bynære landområder”

”Strukturreformen giver kommunerne nye muligheder for en mere sammenhængende og bæredygtig planlægning af det åbne land omkring byerne” mener han, ”og i den sammenhæng er det vigtigt at udvikle konkrete planlægningsredskaber, der kan hjælpe de nye kommuner til at afveje både de forskellige sektorhensyn og de mange økonomiske interesser i forbindelse med kommuneplanlægningen, landzoneadministrationen osv.”

En vigtig opgave i den forbindelse er at få placeret bæredygtighedsbegrebet som et

Gundsø. Foto: Søren Pilgaard Kristensen

centralt begreb i planlægningsdebatten. Ifølge Søren Pilgaard Kristensen er begrebet blevet mere og mere uklart og har mistet sin bevågenhed – både hos politikere, planlæggere og borgere. ”Vi skal have bæredygtighedsbegrebet tilbage i planlægningen som et centralt og veldefineret begreb,” siger han.

Planlægningen under lup

Projektet er så småt sat i gang med kontakter til forskellige kommuner, der kan indgå som eksempelkommuner. Tanken er at udpege tre cases: en københavnsk forstads-kommune, en større bykommune og en kommune i et udkantområde. I de udvalgte kommuner vil den eksisterende planlægning blive gennemgået fra den første kommuneplan til i dag. Dette vil bl.a. blive sammenholdt med analyser af landskabernes karakter og faktiske udvikling, den administrative praksis i kommunerne, interviews med forskellige aktørgrupper og en afsluttende SWOT-analyse af de fremtidige perspektiver for en sammenhængende by-land udvikling

(*swot: strengths, weaknesses, opportunities and threats, altså styrker; svagheder, chancer og trusler*).

Det er en vigtig del af projektet at formidle og diskutere resultaterne med planlæggere og politikere. En af måderne kunne være at fremlægge en række gode og dårlige eksempler til debat, og resultatet skulle gerne blive konkrete, brugbare anbefalinger til planlægningen.

Projektet forventes afsluttet ved udgangen af 2007.

Husmandsstedernes andet forår

I Aalborg bakker stadsarkitekt *Knud Tranholm* op om de beskrevne forskningstemaer. ”Når jeg færdes i landområdet omkring Aalborg, bliver jeg hver gang overrasket over, hvor meget der egentlig sker i de bynære områder,” siger han. ”Beskedne små husmandssteder ombygges til ejendomme i palæstil med glaserede teglsten og indhegnes

af hvide brædder – og priserne matcher de dyreste boligområder i Hasseris.”

Der er ifølge Knud Tranholm en modsætning imellem, hvor let det er at bosætte sig og indrette sig i det bynære landskab, samtidig med at der stilles så store krav til udformningen af de nye byudviklingsområder. Det passer ikke sammen.

Differentieret landzonepolitik?

Når Nordjyllands Amt forsvinder, er det utrolig vigtigt, at kommunerne kan finde ud af at sætte begrænsninger på bosætningen i de bynære landområder. Knud Tranholm mener, der kan opstå et dilemma mellem på den ene side kommunens ønsker om at udvikle en aktiv landdistriktspolitik med arbejdspladser og boliger, og på den anden side en tilbageholdenhed i de bynære landområder i forsøget på at begrænse urbaniseringen og prisudviklingen, herunder opretholde mulighederne for jordbrug, uberørte landskaber osv. tæt ved byen.

Foto: Bibi Weismann

Det samme dilemma påpeges af *Søren Pilgaard Kristensen*: "De forskellige landområder har forskellige potentialer, og målet kunne være en differentieret landzonepolitik med en dynamisk landdistriktspolitik i yderområderne og en mere restriktiv by-land politik i de bynære landområder."

Arkitektonisk kvalitet i den kompakte by

På Arkitektskolen Aarhus, Institut for By og Landskab, igangsættes et projekt om "Kompakte, bæredygtige by-landskaber (Cityscapes)". Projektet ledes af lektor, ph.d. Poul Bæk Pedersen.

Formålet med dette projekt er at vurdere muligheden for at udvikle alternative strategier i forhold til den eksisterende spredte og diffuse udvikling af byerne. Projektet skal kombinere kravene om bæredygtighed med minimeret ressourceforbrug og bymiljøer med høj arkitektonisk kvalitet. Der skal derfor skabes balance mellem tæthed, god adgang for dagslys i bebyggelserne samt inspirerende friarealer for bebyggelserne.

Det er en vigtig del af projektet at analysere den offentlige planlægning i relation til bæredygtighedsmålene, herunder at beskrive forhindringerne i de lovgivningsmæssige og administrative systemer, som kan modarbejde realiseringen af bæredygtige bymæssige bebyggelser.

Billige parcelhuse og mere kørsel

Aalborg Kommune har i flere år arbejdet målrettet med byfortætning – ikke kun i de centrale byområder, men også i forstæderne, helt ud i parcelhusområderne. Specielt i de centrale områder har Aalborg haft gode muligheder for at arbejde med byfortætning, når gamle udtjente erhvervsområder bringes i spil i planlægningen.

Derfor hilser Knud Tranholm med glæde, at der nu forskes i mulighederne for bæredygtig byfortætning. "Vi har en stor efterspørgsel på attraktive boliger i de centrale byområder" siger han, "og vi er meget interesserede i at udvikle tætte boligbebyggelser af høj kvalitet i byen. Men vi vil fortsat se en udflytning til nabobyernes parcelhusområder, hvor man kan få et parcelhus billigt og samtidig få råd til en fin bil, som man kan køre frem og tilbage i. Og det er jo ikke særlig bæredygtigt."

Cyklisme - eller kollektiv transport

En af gevinsterne ved den kompakte, velplanlagte by er muligheden for et effektivt kollektivt transportsystem, baseret på knudepunkter med høj tæthed og intensitet og helst med skinnebåren trafik. Det er dog

Foto: Niels Helberg

vanskeligt at forestille sig i Aalborg, hvor den eksisterende nærbane ifølge Knud Tranholm passer rigtig dårligt til det eksisterende bosætningsmønster. Derfor er et omfattende og tungt bussystem nødvendigt, og det oplever desværre faldende passagertal.

**”... genoplive bæredygtighedsbegrebet
... gøre det målbart i praksis”**

Fortætningen og de nye centrale boligområder har derimod ført til en øget cyklisme, der dermed er blevet den største konkurrent til den kollektive nærtrafik. ”Det er en fordel for byen, men en ulempe for en styrket kollektiv trafik, som ikke er i stand til at tage konkurrencen op med den private biltrafik.”

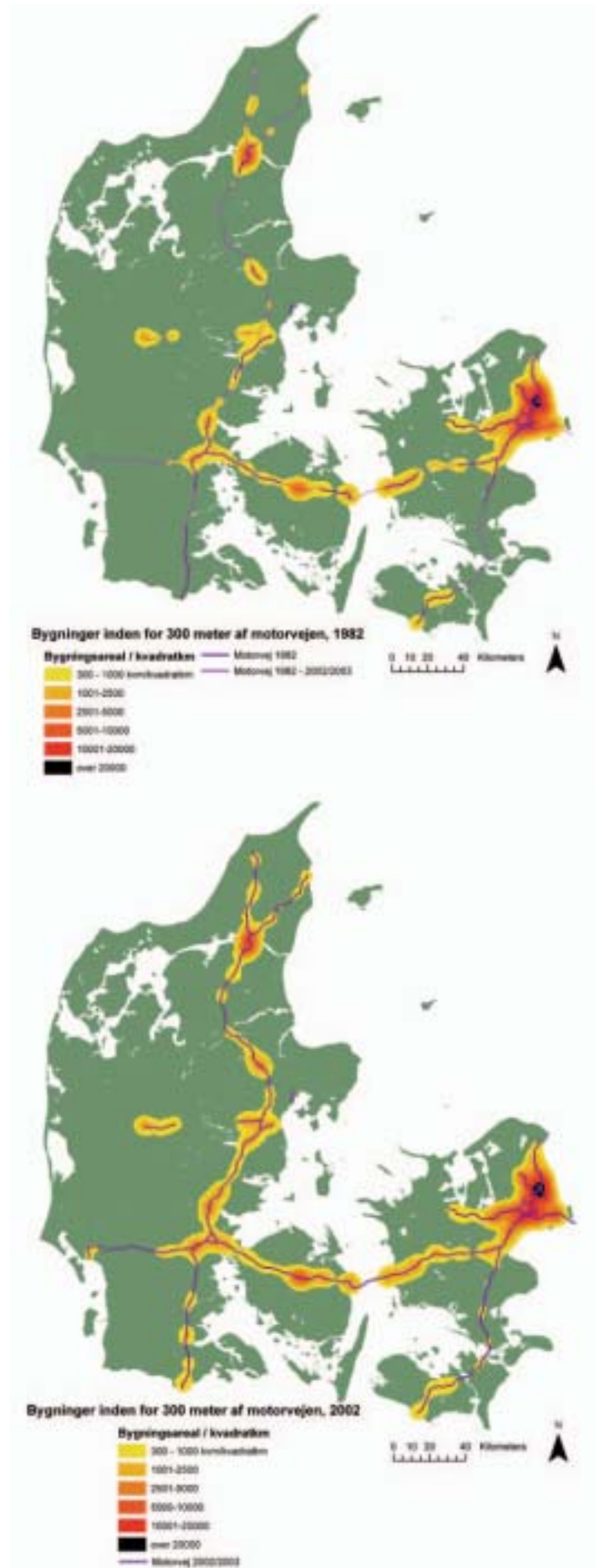
Fjerne i blikket

I det hele taget spiller bæredygtighedsbegrebet ikke den store betydning i planlægningen. Begrebet er blevet alt for udflydende til at kunne anvendes i praksis, og det vil være fint, hvis forskerne kan hjælpe os med at få det strammet op og gjort brugbart i planlægningen, mener Knud Tranholm. Kommunerne trænger til kunstigt åndedræt, når det gælder det bæredygtige. ”Det er svært at få nogen til at lytte, når vi taler bæredygtig byudvikling – både politikere og planlæggere bliver fjerne i blikket ved ordet ’bæredygtighed’.”

En af måderne at genoplive bæredygtighedsbegrebet på kunne være at gøre det målbart i praksis, mener Knud Tranholm. ”Kommunerne har stor respekt for de opgaver, hvor resultaterne kan vurderes og måles direkte. På den måde kan vi sammenligne os med andre kommuner, og så bliver det mere interessant for både planlæggerne og politikerne.”

Det skal dog ske i en tæt dialog mellem forskere og praktikere. Tingene skal ikke være for komplicerede og verdensfjerne. ”Kommunerne bliver mere og mere presede. Derfor skal tingene kunne forklares i et forståeligt sprog, hvis vi skal kunne anvende dem i praksis, hvad vi naturligvis er meget interesseret i.”

Niels Helberg
Sociolog, byplankonsulent

Bygningsmasse inden for 300 meter af motorvejen, udviklingen fra 1982 til 2002. "Effekter af motorveje", Hovgesen, H. H. og Nielsen, T. S.: Egebjerg, U. og Simonsen, P. (red.), "Byen, vejen og landskabet - motorveje til fremtiden" (2005)

NETVÆRK

ELLER NATUR?

HVORDAN SER HVERDAGSLANDSKABET UD

Opløsningen af byens traditionelle grænser medfører pendling over stadig større afstande. Denne grænseopløsning prøver et forskerhold under Center for Strategisk Byforskning at indfange og forstå ved at fokusere på udflytternes hverdagsliv. Hvorfor og hvordan bosætter familier sig forskellige steder i bylandskabets netværksstruktur; hvilke dagligdags prioriteringer og strategier ligger til grund for bostedsvalget? Hvordan ser den hverdagslige brug af bostedet ud? Byplannyt har talt med forskerne *Birgitte Mazanti* fra Geografisk Institut og *Pia Bille* fra Arkitektskolen Århus samt med planlægningschef i Næstved Kommune, *Jean-Pierre van Tittelboom*

I løbet af de seneste årtier er folk begyndt at vælge bosted af flere forskellige grunde end tidligere. Der er stadig klassikeren: Behov for mere plads, når familien får børn. Og som altid hænger prioriteringerne af arbejdsliv, familieliv, socialt liv og bosted nøje sammen med dels livsfase, dels indkomst.

Forskning på SBI har søgt at afdække folks valg af boligtype, hvis valget var frit, sammenholdt med de faktuelle valg. Enfamiliehuse udgør det overordnede boligideal. Det faktuelle valg af bolig er præget af tradition, og mange flytter til en bebyggelsestype som den, de er vokset op i – det gælder også for etagehuset og tæt-lav-bebyggelsen! Når ideet eller drømmen ikke realiseres, skyldes det typisk den aktuelle fase i livscyklussen, begrænset kapital (socialt og økonomisk),

Foto: AnnetteThierry

eller at man ganske enkelt må erkende, at man ikke ville føle sig hjemme i denne boligtype, hvis det kom til stykket.

Forskningsprojektet "Hverdagslandskabet – relation mellem hverdagsliv og bosted" under Center for Strategisk Byforskning undersøger også de faktuelle valg og de drømme, der har haft betydning for valget, men der fokuseres på bostedet som faktor, snarere end på boligtypen.

Udgangspunktet er et ønske om at afdække de faktorer i hele hverdagslivet - også "livet uden for hækken" - der spiller en rolle i valget af bosted: Fritidsliv, institutioner til børnene, skolevej, fri natur, kulturtilbud, fællesskab med naboer, infrastruktur osv. Med andre ord alle de faktorer, der tilsammen udgør udflytternes opfattelse af "det gode hverdagsliv".

Birgitte Mazanti, leder af forskningsprojektet og adjunkt på Geografisk Institut ved Københavns Universitet, forklarer om temaet.

- "Vi vil gerne se på, hvad det er for projekter, man har som husstand, når man flytter ud. Vi vil se på valget af bostedet fra et "indefra-perspektiv" hos udflytterne. Hvad var drømmen og strategien for deres nye hverdagsliv? Her vil det måske vise sig, at boligtypen ikke nødvendigvis altid er den primære faktor."

Det samlede projekt forventes afsluttet 2009, men resultater vil blive offentliggjort undervejs.

Gis-kort over flyttemønstre

Udgangspunktet er, at beliggenhed i forhold til arbejdssted og pendlingsfaciliteter ganske vist stadig vejer tungt, men at vi samtidig er blevet villige til at pendle over meget større afstande for at få vores ønsker til hverdagslivet opfyldt.

Prioriteringerne, når der skal vælges bosted, kan f.eks. handle om at nedtone arbejdsliv og materiel velstand til fordel for børnenes trivsel, hobbies og fritidssteder osv. Eller det gode hverdagsliv kan omvendt hænge

Arkitektskolen Aarhus deltager i projektet *Hverdagslandskabet* med delprojektet "Hverdagslandskabets tilblivelse", som fokuserer på planlægningsstrategier i forhold til byudvikling. Lektor *Pia Bille* undersøger udvalgte eksempler på større danske byudviklingsprojekter og sammenhængen mellem byplanlægning, byudviklingsprocessen og den by, der bliver resultatet. Hun har som case-studie set nærmere på Trekroner i Roskilde Kommune som et eksempel på en planlægningsindsats ud over det rutinemæssige. Hovedformålet er at undersøge, hvordan den designmæssige side varetages i planlægningsprocessen, og hvordan udsagn om formgivning og æstetik vægtes i mødet med andre interesser og problemstillinger i byudviklingsprocessen. Hvad sker der i byudviklingsplanlægningen i feltet mellem 'byplanen' og planlægningsprocessen, der fører frem til den fysiske by?

sammen med høj materiel levestandard som f.eks. en bolig med den rigtige signaleffekt, fed bil og andre forbrugsgoder.

For at udrede begrundelserne for valget af bosted går forskerne både kvantitativt og kvalitativt til værks. En *kvantitativ* undersøgelse er allerede foretaget (se boks). Tallene er ved at blive bearbejdet og skal munde ud i GIS-kort over flyttemønstret for forskellige typer af familier. Analysen baserer sig på migration fra det indre København i forhold til en række parametre som familiesituation, alder, tilknytning til arbejdsmarkedet, arbejdspladsens lokalisering, indkomst, boligpriser osv.

Fra Glostrup til Fejø

Desuden omfatter projektet *kvalitative* undersøgelser i form af en række case-studier i udflytningsområder, som f.eks. Roskilde, Holbæk, Næstved, Nørre Alslev på Falster, Møn og Fejø og de københavnske Vestegnskommuner Glostrup og Albertslund.

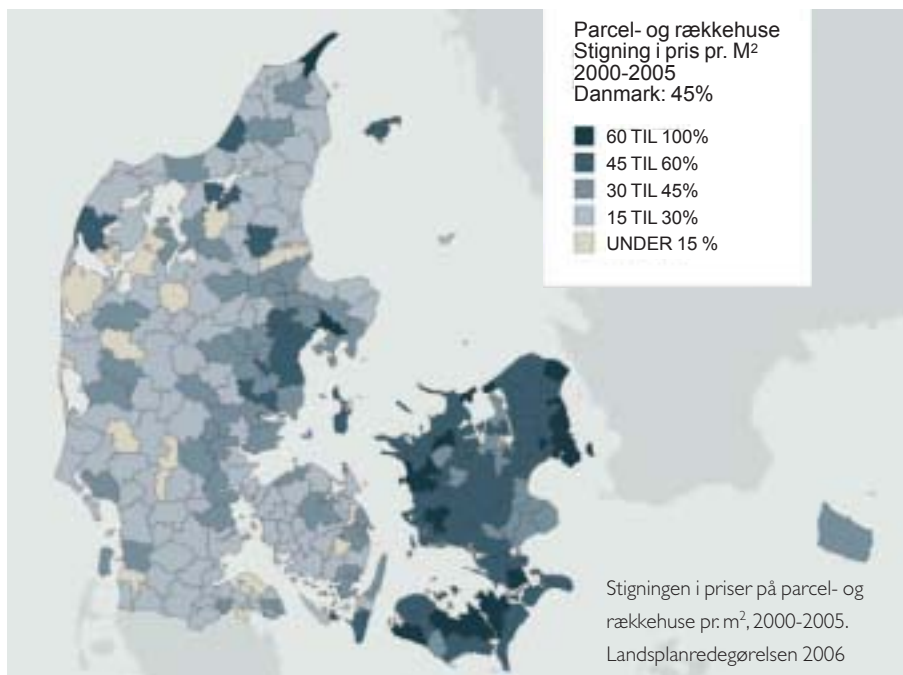
For at indkredse, hvad hverdagslivs-strategierne betyder for valg af bosted, vil man bl.a. spørge om: Hvad betød butikker, arbejdspladser, institutioner, grønne områder, sociale kontakter og bekendtskaber, tilgængelighed og trafik infrastruktur og bymiljøets tilstand? Hvad var forventningerne: Ønsket om landsbyfællesskab? Menings- og værdifællesskab med naboerne? Ueberørt natur? Trygge vilkår for børnene?

Forskerne vil også undersøge, om bostedet efterfølgende har levet op til forestillingerne. Og de vil indkredse hverdagsaktiviteterne og de refleksioner og valg, man gør sig i den forbindelse: Hvordan ser en typisk hverdag ud? Hvor lange er arbejdsdage/skoledage? Hvordan tilbringes fritiden? Hvor gør man sine indkøb? Hvilken betydning har grønne områder og kulturtilbud? Hvordan kommer man rundt til hverdagens forskellige gøremål?

Alternativer til parcelhuset

Birgitte Mazanti har selv afsluttet det første case-studie, nemlig af boligfællesskabet Absalons Have i Trekroner i Roskilde Kommune, som 23 familier fra København indtog i sommeren 2005. Familierne, som kendte hinanden inden flytningen, gik efter en boligform, der ville give børnene mange udfoldelsesmuligheder og dermed de voksne en større frihed.

Absalons Have viser bare én bosættningstendens ud af en række forskellige, som

projektet sandsynligvis vil afdække, forudser Birgitte Mazanti. Men hun finder det under alle omstændigheder fremsynet af Roskilde Kommune at lægge byggegrunde ud til boligfællesskaber.

- "Det vil være sundt, hvis kommunerne i konkurrencen om borgerne med gode indkomster og lavt træk på kommunal service tænker mere i andre typer af kvarterer end de altdominerende parcelhuskvarterer," mener hun, og pointerer samtidig, at der også findes andre drømme end landsbyfællesskabet:

Rødder og netværk

Næstved er en af landets store tilflytningskommuner. Parcelhusgrunde bliver revet væk i hundredevis, så snart de er udbudt. Her sender kommunen et spørgeskema til nytillflytterne, som bliver bedt om at svare på, hvad der har lokket dem til. I den seneste nytillflytter-undersøgelse fra 2005, angiver den største gruppe *personlig tilknytning* som primær årsag. Så der er grænser for, hvad kommunen kan styre med planlægning, som Næstveds planlægningschef, *Jean Pierre van Tittelboom*, konstaterer.

- "Vi prøver at se på lokaliseringsfaktorer, men tilflytterne peger ofte på rødder og netværk - faktorer som vi ingen som helst indflydelse har på." Men om forskningsprojektet siger han alligevel:

- "Det er altid spændende at vide, hvilke krav, folk stiller!"

Mette Løvgren
Journalist

Udflytningsmønster

Udflytninger fra København og Frederiksberg i perioden 1992 – 2002 (aldersgruppen 25 – 65 år)

Louise Aner, 2006,
ph.d.-stud., Geografisk Institut

- Antallet af husstande, der årligt flytter ud fra København, er i perioden er steget med 18 %.
- Hovedparten af de udflyttende husstande flytter til Københavns Amt (52 %), herefter kommer Frederiksborg Amt (21 %).
- Husstandene, som flytter ud, er generelt mere velhavende end tidligere.
- De 'rige' og veluddannede flytter nordpå, mens de mindre velhavende og mindre uddannede flytter til Vestegnen. Set i et større geografisk perspektiv flytter de mindre velhavende længst væk fra København; til Vestsjællands og Storstrøms amter.
- Par (med og uden børn) bosætter sig i områder på Sjælland, hvor pendlingsmulighederne er gode, dvs. tæt på stationer og hovedindfaldsveje til motorveje.
- Enlige (med og uden børn) bosætter sig generelt længere væk fra København i de perifere områder af Vestsjællands og Storstrøms amter

"Konklusion": Der er en klar tendens til social differentiering i udflytningsmønsteret

KONKURRENCE ELLER SAMARBEJDE?

- Svaret blæser ikke i vinden: samarbejde, koordinering og anderledes styreform er en nødvendighed, når grænser overskrides eller sprænges. Globaliseringen og ændringerne i erhvervslokalisering og pendling skaber nye udfordringer for den kommunale planlægning og dens aktører. Arbejdsdeling og nye oplande gør det nødvendigt med nye strategier og politikker. Nye roller for kommunerne tegner sig. Men hvilke roller, hvilke strategier, og samarbejde hvordan? Og hvordan kan de regionale udviklingsplaner bruges? Byplannyt har talt med 3 forskere fra "Center for strategisk byforskning": Lars Winther fra Geografisk Institut på Københavns Universitet, seniorforskerne Karina Sehested og Niels Boje Groth fra Center for Skov, Landskab og Planlægning på Landbohøjskolen, og desuden med landsplanchefen, vicedirektør Niels Østergård fra Skov- og Naturstyrelsen

Arbejdsdeling - og gensidig afhængighed

Lars Winther har gennem en årrække beskæftiget sig med erhvervenes udvikling og dynamik i det fysiske rum. Med de seneste års vækst er det blevet stadig mere tydeligt, at der udvikler sig en arbejdsdeling på tværs af de kendte byer – bl.a. i Hovedstadsområdet og "det østjyske bybånd".

Erhvervene lokaliserer sig i bestemte områder – i Hovedstadsområdet ser vi IT-erhverv ved havnefronten, reklamebranchen i City. Transporttunge erhverv med store lagerfunktioner lægger sig i "Køge-fingeren", kontor- og service virksomheder i "Ballerup-fingeren", mens de mere videnstunge erhverv lokaliserer sig i den nordlige del af København.

Selv om der er en vis overensstemmelse mellem erhvervsstruktur, boligmarked og bosætning, så pendles der i stigende grad – både på tværs af fingrene og fra hele Sjælland. Den gensidige afhængighed og arbejdsdeling bliver derfor mere og mere tydelig og vores traditionelle opfattelse af byen udfordres; byen som en velafgrænset størrelse, hvor lokale politiske kontrolsystemer udøver

magt og påvirker udviklingen er under omdannelse. Bycentrenes oplande breder sig langt ud over kommuner og regioner.

"Nogle byer ligger for langt væk... Ser man ikke det i øjnene, kan vi komme til at se fejlslagne investeringer og satsninger"

Virksomheder ser sig selv i meget store oplande for arbejdskraft, og man ser kommuner, der alene satser på at blive attraktive bostedskommuner for et meget stort opland uden egen erhvervs politik. De enkelte kommuner bliver kastet ud i en konkurrence om at tiltrække de befolkningsgrupper, der er gode skattebetalere, og som koster mindst på det kommunale budget. Problemstillingerne bliver med andre ord trans-kommunale og det stiller helt nye krav til det tværkommunale samarbejde.

Tilbagogets helte

Problemerne er vidt forskellige fra by til by – det er mere op ad bakke for nogle end for

andre. Byer som Silkeborg og Roskilde får jo nærmest det meste forærende og behøver ikke at iværksætte de store initiativer, mens byer som Thisted og Tønder har det langt sværere. Det har været en udbredt opfattelse, at alle ville kunne klare sig, hvis de bare gjorde det rigtige, men der vil være vindere og tabere.

Nogle kommuner burde måske påtage sig rollen som tilbagogets helte (som det blev efterlyst i Byplannyt nr. 1 2004) - simpelt hen fordi erhvervsudviklingen samles omkring de store båndbyer, og fordi nogle byer ligger for langt væk til at kunne koble sig op på den udvikling. Ser man ikke det i øjnene, kan vi komme til at se fejlslagne investeringer og satsninger. Derfor bliver der i øget omfang brug for en overordnet styring og koordinering – og hvorvidt det bliver via landsplandirektiver, mellemkommunale samarbejder, netværksstyring eller regionale udviklingsplaner – det vil tiden vise. Der bliver brug for en koordineret indsats, men det kan være vanskeligt at opnå den nødvendige konsensus.

Fælles strategier?

Karina Sehested beskæftiger sig i sin forskning med de generelle ændringer i det

Baltic Sea Solutions / S. Algreen. www.baltic-sea-solutions.com

offentliges styreform. Hun har fulgt udviklingen, fra *de store hierarkiske planer*, over den mere overordnede *mål og ramme-styring* til den *handlingsorienterede netværksstyring*, som har været fremherskende de seneste år. Aktuelt følger hun, hvordan de regionale udviklingsplaner udarbejdes og besluttes og hvordan de enkelte kommuner som byer forstår sig selv i forhold til sine omgivelser.

Ifølge Karina Sehested bliver det stadig mere udbredt, at kommunerne ser sig selv som del af en større sammenhæng. Derfor ser man også i stigende grad, at de samarbejder på tværs om en fælles strategi. Selvfølgelig er der forskelle mellem kommunerne – nogle er langt fremme og har flere års tradition for at samarbejde på tværs af kommunegrænser, andre er mere skeptiske eller efterspørger en mere overordnet planlægning. De kommende års forskning følger de udvalgte kommuner og deres rolle og bidrag til formulering af de regionale udviklingsplaner.

Behov for ny styring – på tværs

De seneste år har vi set en begyndende debat om behovet for at gå nye veje i det offentlige styring og regulering – bl.a. inden

for den fysiske planlægning. Vi har været igennem en periode, hvor netværksstyring har været i højsædet, fordi den hierarkiske styring blev oplevet som detailkontrollerende og impotent. Omvendt har det vist sig, at netværksstyringen havde sine svagheder – ineffektiv og fragmenteret, med et demokratisk underskud, og aktører, der lurepassede eller blot deltog, når det tjente deres egen interesse.

Derfor efterspørges der nu metoder, som kan sikre en overordnet koordinering på tværs af mange aktører. Der er med andre ord brug for en meta-styring, der kan sikre helhedssynet – uden at vi skal vende tilbage til tidligere tiders formelle mål- og ramme-styring. I bund og grund handler det jo om evnen til at styre uden at underminere det lokale engagement og den selvforvaltning, som er forudsætningen for den overordnede styring.

De regionale udviklingsplaner?

De regionale udviklingsplaner kan blive svaret på det behov. Men det kræver, at de mange parter magter at skabe et tilstrækkeligt fælles billede af både udgangspunkt og muligheder for en samlet udvikling. Den opgave

stiller helt nye krav til både politikere og embedsmænd. De skal deltage i nye forhandlingsspil, og samtidig skal den demokratiske forankring tilgodeses. Politikere og embedsmænd skal derfor i højere grad tilrettelægge og indgå i *processer*. I mindre grad skal der produceres beslutningsoplæg og *beslutninger* i traditionel forstand. Den, der kan fortælle *den historie* og male *det billede*, som giver mening for de andre spillere, kommer til at præge den samlede udvikling. Det handler om at turde indtage rollen som ”meta-guvernør”.

”...handler det jo om evnen til at styre uden at underminere det lokale engagement...”

Vækstfora og udviklingsplanerne kan være katalysatorer for en sådan proces. Men hvis en række centrale aktører ikke deler den vision eller de forestillinger, som der lægges op til, så bliver det vanskeligt. I de kommende år vil vi følge, hvordan processerne kommer til at forløbe.

Vestas i Nakskov. Foto: Søren Smidt-Jensen

En del af en større sammenhæng

Niels Boje Groth har i 2005 afsluttet et interregionalt projekt om omstrukturering af mellemstore byer i Østersøregionen. Den transformation, som byerne gennemgår i disse år, stiller byerne over for helt andre dagsordener end dem, de hidtil har været vant til. Hvor byerne tidligere kunne forstå sig selv som byer med en klar identitet – med erhverv, arbejdspladser, service og et naturligt opland – så ser virkeligheden helt anderledes ud i dag.

Hvor byerne/kommunerne tidligere havde det som opgave at skabe de lokale forudsætninger for det statslige velfærdsprogram, så må byerne i dag se sig som en del af en større og en anden sammenhæng. Byens borgere er parate til at pendle ud af kommunen efter arbejdspladser, service og oplevelser. Virksomhederne flytter til nye lande og out-sourcer dele af produktionen til andre områder/lande.

Alle kører efter det bedste – vi vil bo bedst, underholdes bedst, arbejde bedst og holde fri, hvor der er smukkeste.

Større satsninger

Vi er parate til at krydse grænser for at opnå det, og byen bliver derfor ikke længere det sted, som knytter alle funktioner sammen. Byernes egentlige udfordring bliver derfor at forholde sig til den omstrukturering af byernes funktion, som globaliseringen og de ændrede vaner har medført. Vores undersøgelser viser, at byerne på en helt ny måde

må se på sine overordnede mål i lyset af de handlemuligheder, som kan tegne sig, og at de er parate til at tænke utraditionelt og endda indgå i langt mere risikobetonede satsninger.

”Alle kører efter det bedste – vi vil bo bedst, underholdes bedst, arbejde bedst og holde fri, hvor der er smukkeste”

I Nakskov blev byens store arbejdsplads - skibsværftet - lukket. I Nyköping nord for Stockholm, som var én af Sveriges største industribyer, er en stribe virksomheder lukket ned, bl.a. har SAAB lukket ned for sin bilproduktion. På samme måde er store industrier afviklet i og omkring de mellemstore byer, som projektet har studeret.

Men byerne sad ikke med hænderne i skødet. Nakskov kommune spillede en væsentlig rolle, da Vestas blev trukket til byen, Nyköping kommune satte sig i spidsen for at få omdannet en militær lufthavn til en civil og træffe aftaler med Ryan Air om at bruge lufthavnen – og i øvrigt begyndte byen at definere sig selv som boligby for metropolen Stockholm. Byerne ser sig i stigende omfang som del af noget større, og man bliver derfor nødt til at tænke langt mere strategisk – og måske også risikobetonet. Enten alene eller sammen med andre byer.

Polycentriske byer og bynetværk

Vi taler allerede om *polycentriske byer* - dvs. en gruppe af byer, som har komplementære funktioner, og som kan have større fordel af at tænke sammen end hver for sig. Et eksempel er samarbejdet i landsdelcenter Midt-Vest, hvor Herning, Ikast, Holstebro og Struer arbejder sammen. Vi ser også *bynetværk*, hvor der samarbejdes strategisk mellem byer, der ikke nødvendigvis ligger inden for et veldefineret geografisk område. Nakskov kommune samarbejder med andre byer omkring Østersøen i bl.a. Polen, Rusland, Finland og Letland i ”*Baltic Sea Solution*”, hvor man via netværk bistår virksomheder, der vil etablere sig i en af de tilknyttede byer. Man kunne derfor spørge, hvorvidt de nye kommuner kan fungere som et fornuftigt afsæt for den strategiske tænkning, som der er behov for i fremtiden.

Samarbejde en nødvendighed

I Skov- og Naturstyrelsen, som har ansvaret som den overordnede fysiske planlægning, har man taget fænomenet ”den grænseløse by” til sig. Niels Østergård mener, at mange kommuner har indset nødvendigheden af at arbejde sammen og tænke langt mere strategisk end tidligere. Dels blev loven i 2000 moderniseret, så kommunerne skal indlede kommuneplanprocessen med udarbejdelse af en kommuneplanstrategi, dels erkender mange, at det er nødvendigt at arbejde sammen og løfte i flok, for at nå sine strategiske mål.

Ingen grund til misundelse

Kommunerne bliver nødt til at erkende, at de ikke kan kæmpe med hinanden om at tiltrække erhverv, attraktive boliger og skatteydere, og at der ikke er grund til misunde hinanden – for hvad der er godt for den ene, smitter af på den anden. Løsningen ligger derfor i at samarbejde om en strategi, sådan som f.eks. Holbæk-Kalundborg-Nykøbing S. har gjort det. Hver by i samarbejdet har sine særlige træk og muligheder – Holbæk som boligby med stor udfoldning, Kalundborg som industriby og Nykøbing S som turistområde.

Statens rolle

Landsplanredegørelserne indeholder regeringens aktuelle politiske budskaber på planområdet og medvirker derfor til at afdække det strategiske grundlag for kommunerne. I hovedstadsområdet har miljøministeren fået den særlige opgave at fastholde fingerbystrukturen gennem et særligt, lovbestemt landsplandirektiv.

Styrelsen har netop gennemført en teknisk dialogrunde med forvaltningerne i områdets 34 fremtidige kommuner om et udkast under titlen "Fingerbyen 2006". Derudover skal landsplandirektiver alene anvendes, når det er nødvendigt at tilgodese overordnede interesser. Det kan være placering af infrastruktur eller særlige regler for placering af

vindmølleparker m.v. Endelig kan der nogle steder blive behov for at overtage opgaven med at placere "vanskeligt placerbare anlæg" som fx store nødvendige lossepladser.

Koordinering gennem dialog

Det grundlæggende i det nye plansystem er, at den nødvendige koordinering må skabes gennem dialog. *De regionale udviklingsplaner og vækstforaernes erhvervsudviklingsstrategier* får en betydelig rolle som den regionale stemme, der understøtter og spiller sammen med kommunernes strategiske tænkning. Borgerinddragelsen må sikres på nye måder – gennem brugerundersøgelser, samarbejde med mange forskellige organisationer, og en bred debat og offentlighed omkring de strategiske spørgsmål.

Man skal huske på, at den hidtidige planlægningspraksis, som betød, at amterne udarbejdede de overordnede rammer, og der skulle udarbejdes alternativer og afholdes borgermøder, er blevet kritiseret for at være en tidsrøvende proces, der ikke gav et udbytte, som var indsatsen værd. Derfor måtte der tænkes nyt, og der bliver tænkt nyt og langt mere strategisk. Regionplanlægningens store succes var varetagelsen af arealanvendelsen i det åbne land, men det bliver nu i konsekvens af kommunalreformen altovervejende kommunernes opgave.

Jakob Reddersen
lic.scient.pol., konsulent

CE I SYD - Kongens kvarter

For virksomheder, der vil ses – eksempelvis pladskrævende butikker, leisure og kontorerhverv - her er ideel eksponering mod motorvej E20 og E45.

E 1 - Videnpark

Området for videnbaserede kontorerhverv, der ligger ved foden af Lillebæltsbroen med DanmarkC's mest synlige placering.

E 2 - Prins Georgs kvarter

Område for serviceerhverv og lettere produktion. Virksomhederne i dette område langs motorvejen nyder en stor eksponering af forbi-passerende biler.

E 3 - Prins Christians kvarter

Området for videnbaserede kontorerhverv og lettere produktion.

E 4 - Dronningens kvarter

Området for virksomheder, der beskæftiger sig med fødevarerforædling med større arealkrav.

E 5 - Prinsessens kvarter

Området for distribution og logistik med de bedste motorvejsforbindelser i et af Danmarks største trafikknudepunkter og jernbane, Raillions kombiterminal i Taulov, lige til døren.

Projekt "Danmark C", 5 nye erhvervsområdeudlæg omkring Fredericia

DEBAT

KØREPLANER FOR INDDRAGELSE

På Realdanias debatmøde, der blev afholdt den 20. april som led i projekt "Fornyelse af planlægningen", udspandt der sig en heftig debat om, hvorvidt man skal forlange, at kommunerne forbedrer og synliggør inddragelsen af borgere og virksomheder i planlægningen. I projektets baggrundsmateriale lægges der op til, at det bør overvejes, om der skal stilles krav i planloven om offentliggørelse af en "køreplan" for inddragelse forud for enhver planlægningsproces, dvs. også for ikke-lovbundne planer. 3 af mødets deltagere fortsætter debatten her på siden

Et kærligt puf

Debatmødet i Realdanias Byudviklingsforum den 20. april i København gav stof til eftertanke omkring borgerinddragelsen. For det første slog det mig, at tilliden blandt de tilstedeværende borgmestre til værdien af borgerinddragelse i planlægningen kan ligge på et relativt lille sted. Ikke fordi der er modstand mod de eksisterende regler for borgerinddragelse – tværtimod. Men mere fordi troen på, at planerne rent faktisk kan blive bedre med borgerinddragelse end uden, ikke er iøjnefaldende. Borgerne skal inddrages - javist - og alle skal orienteres om den planlægning, der foregår, men det er mere ud fra et grundlæggende demokratibegreb, der giver borgerne ret til at få indsigt og til at ytre sig, end ud fra en tro på, at planlægningen bliver bedre.

For det andet gik det som en rød tråd gennem næsten alle indlæg, at kommunerne ikke ønsker indblanding i, hvordan de tilrettelægger (eller ikke tilrettelægger) borgerinddragelsen, og hvilket indhold de lægger i den. Statslige krav omkring borgerinddragelsens

forløb og indhold frabedes på det kraftigste. Kommunerne er tættest på borgerne og ved derfor altid bedst, hvordan borgerinddragelsen skal gribes an.

Det lyder jo fornuftigt, og jeg kan ikke forestille mig, at staten med fordel kan blande sig i, hvornår og hvordan der skal holdes borgermøder, udsendes informationsmateriale, nedsættes arbejdsgrupper og alt det der. Jeg kan derimod sagtens forestille mig, at alle borgere har krav på en præcis orientering i god tid forud for et planlægningsforløb, som indebærer borgerinddragelse. Hvad handler planlægningen om? Hvilke interesser er involveret? Hvornår inddrages borgere og interessenter? Hvordan vil de blive inddraget? Hvornår og hvordan kan man komme med forslag og indsigelser? Hvem kan man kontakte for at få mere at vide? Hvornår forventes planen færdigbehandlet? Osv.

Fremlæggelsen af en sådan køreplan inden planlægningsprocessen går i gang giver borgere og interessenter bedre mulighed for at vurdere, hvornår og hvordan man eventuelt skal engagere sig. Det giver politikerne et

bedre overblik over forløbet og deres egen rolle i det, og det giver planlæggerne anledning til at tænke hele forløbet igennem på forhånd. Når banen således er kridtet op og spillereglerne lagt fast, bliver spillet med stor sandsynlighed både bedre og mere tilfredsstillende for deltagerne.

Derfor bør alle kommuner som en fast praksis opstille en "køreplan for planlægningen" – først og fremmest fordi de har en klar interesse i at gøre det. Deltagelsen bliver mere engageret og planerne bliver oven i købet en gang imellem bedre.

Men skulle nogle kommuner ikke kunne se de indlysende fordele – vil et kærligt puf i den rigtige retning ikke være af vejen.

Niels Helberg,
Sociolog

Større gennemsigthed!

Jeg har stor forståelse og respekt for kommunernes ønsker om metodefrihed, men jeg mener ikke, at ideen om køreplaner for borgerdeltagelse går imod det! Den eneste forskel fra, hvad kommunerne gør i dag er,

Fra debatmøde d. 20. april. Foto: Nana Reimers

Annika Agger, Foto: Nana Reimers

at der i loven skulle henstilles til (ikke forlanges), at der skal laves en politik for borgerdeltagelse generelt i kommunen. Men at det forlanges, at der laves køreplaner for inddragelsen i de enkelte projekter, og at den skal offentliggøres!

Jeg har igennem de sidste ti år forsket i processer med borgerdeltagelse og deltaget som facilitator i en række konkrete inddragelsesprojekter, og det er på den baggrund, at jeg er en varm fortaler for "køreplaner for inddragelse". Jeg tror, de kan medvirke til, at kommunens planlægning bliver mere gennemskuelig for de enkelte borgere og interessenter. Der ligger en vigtig demokratisk signalværdi fra de offentlige myndigheders side i at havde formuleret en overordnet politik om, hvordan man principielt mener, at borgerne skal involveres i kommunernes planlægning.

Forslaget med køreplaner, er ikke bare grebet ud i luften. I Århus kommune har man vedtaget en strategi for, hvordan man involvere borgerne, med titlen "Århusmodellen for borgerinddragelse".

Strategien beskriver spilleregler for processer, der tager afsæt i at være mere offensive i håndteringen af processer med involvering af lokale aktører, og i at forudse mulige konflikter. En vigtig præmis er at modellen skal være budgetneutral, det handler altså ikke nødvendigvis om mere borgerinddragelse, men mere kvalificeret og bevidst inddragelse.

Giver det mere arbejde? vil mange spørge. Ikke nødvendigvis. Jeg tror at det giver lejlighed til at systematisere nogle procedurer for inddragelse, og give muligheder for vidensdeling blandt planlæggerne i kommunerne – således, at man ikke skal opfinde den dybe tallerken, hver gang man skal i gang med et nyt projekt, hvor borgerne skal involveres!

Metodefrihed eller lovkrav

Et af de spørgsmål, der rejses i projekt fornyelse af planlægningen er, om planloven i videre omfang skal sikre den lokale politiske debat om planinitiativer og byudvikling. Kan man og skal man med andre ord lovgive for politikeres og forvaltningers hensigtsmæssige adfærd? Der er jo eksempler på, at initiativer presses igennem uden en ordentlig offentlig debat, og der er masser af eksempler på, at kommuner opfinder nye plantyper som et bedre dialoggrundlag. Må man leve med, at nogle kommuner en gang imellem "springer op og falder ned" på borgerinddragelsen, og at andre kommuner opererer med ikke-lovregulerede plantyper?

Til det første må man sige, at man ikke kan lovgive for ordentlig og fornuftig opførsel. Jeg sad i Københavns kommunalbestyrelse på et tidspunkt, hvor man vel overholdt alle lovgivningens regler om borgerinddragelse, men mente, at man var valgt til at beslutte ned i alle detaljer, og at man vidste bedst. Lovgivning ville ikke have ændret på det. Til gengæld har vælgerne reageret. Og det er jo præcis svaret. Der skal i lovgivningen være de krav, der er fornødne for at borgernes retssikkerhed ikke trues, og for at borgerne kan nå at reagere og sikre den offentlige debat, politikere måske en gang imellem ikke ønsker. Så må der reageres ved valgene.

Man skal kunne tilrettelægge sin formidling i forhold til opgavens karakter og den lokale tradition. Man skal kunne anvende bydelsplaner, masterplaner, visionsplaner mm for at få mulighed for en tilstrækkelig klar udmelding til borgerne om hvad man vil, og hvilke valgmuligheder der er.

Man skal kunne benytte borgerfora, fokusgrupper, - tilrettelægge sin debat, så man er sikker på, at det ikke kun er de mødevante, der deltager. Man skal kunne stå ved, hvem der er interessenter, og hvorledes samspillet med særlige interessenter og borgerne i øvrigt skal se ske, og hvordan deres synspunkter afvejes.

I de kloge kommuner, og dem er der heldigvis mange af, eksperimenteres der på livet løs med formidling og dialog. Det skal ikke reguleres via lovgivning. Det er jo netop metodefriheden, der giver alle de spændende muligheder og omvendt forhindrer, at man overspiller der, hvor det enkelte planinitiativ ikke kan give anledning til omfattende debat.

Fornyelse af planlægningen

Projekt "Fornyelse af planlægningen – kvalitet i bydels- og lokalplanlægningen" er et partnerskab mellem Fonden Realdania og Miljøministeriet ved Skov- og Naturstyrelsen. Dansk Byplanlaboratorium har fungeret som sekretariat sammen med medarbejdere fra Skov- og Naturstyrelsen. Projektet skal ses i forlængelse af Fonden Realdania og Dansk Byplanlaboratoriums tidligere projekter "Fornyelse af planlægningen" fra 2002 og "Fornyelse af planlægningen" fra 2004.

Der har som led i projektet været foretaget interviews og afholdt rundbordssamtaler med ca. 50 danske kommuner og amtskommuner.

Problemstillingerne er belyst i seks delprojekter:

1: 'Planlovens muligheder for aktiv regulering og samspillet med partnerskaber og byudviklingselskaber'

- projektet vurderer, om planloven er tidssvarende i forhold til at sikre en tættere kobling mellem planlægning og realisering af planerne.

2: 'Bydelsplanlægning med kvalitet'

- projektet belyser, om man med visionære bydels- eller kvarterplaner eller nytænkning af rammedelen, kan bidrage til en øget kvalitet i planlægningen.

3: 'Byøkologi og bæredygtighed i lokalplanlægningen' - projektet bidrager til en vurdering af, om planlovens emnekatolog skal udvides med bestemmelser om bæredygtighed og byøkologi.

4: 'Lokalplanlægning og byggesagsbehandling'

- projektet fokuserer på mulighederne for at forenkle processen fra lokalplan til byggesagsbehandling og på hvordan man sikrer kvalitet i lokalplaner.

5: 'Inddragelse i planlægningen' - projektet vurderer forskellige typer inddragelse og vurderer styrker og svagheder ved de forskellige metoder.

6: 'Europæiske erfaringer' - projektet inddrager europæiske erfaringer for at vurdere, om der er gode eksempler og lovgivningsmæssige erfaringer.

Delprojekterne har dannet baggrund for 4 debathæfter, der blev udgivet i forbindelse med Realdania Medlemsdebats møde med landets borgmestre 20. april. Realdania afrapporterer mødet i et særligt hæfte, og sekretariatet forfatter en tværgående rapport, som vil blive udsendt til alle kommuner i løbet af sommeren.

Læs delrapporter og debathæfter på www.byplanlab.dk

KORT NYT

KALENDEREN

Kalender over DB's arrangement kan ses på DB's hjemmeside www.byplanlab.dk/ kurser. Andres arrangementer vedr. planlægning kan ses på hjemmesiden under www.byplanlab.dk/ plandanmark.

Nyheder af interesse for BYPLANNYTS læsere, meddelelser om arrangementer mv. kan sendes til at@byplanlab.dk

Landsplanredegørelsen vedtaget

Regeringens forslag til landsplanredegørelse 2006: 'Det nye Danmarkskort – planlægning under nye vilkår' blev i maj endeligt vedtaget. Miljøministeriet har modtaget i alt 126 høringssvar til forslag til landsplanredegørelsen, hvilke har ført til visse ændringer i den endelige version. Bl.a. understreges det, at de mellemstore byregioner i Jylland og på Fyn ikke skal ses som et samlet område, men som byer og oplande, der står over for en række ensartede udviklingstrends og udfordringer. Ydermere fremhæves det, at kommunerne og det respektive regionsråd bør arbejde for at etablere sammenhænge mellem hovedbyerne for at skabe grobund for innovation og service.

Derudover understreges det, at definitionen af yderområderne udelukkende er geografisk baseret, og at den endelige plan indeholder et yderligere projekt, der skal have fokus på landsbyernes roller og udviklingsmuligheder i de nye større kommuner. (www.sns.dk, Skov- og Naturstyrelsen)

Kulturarvskommuner

Af kulturarvsundersøgelsen fra 2005, (ved Kulturarvsstyrelsen og Fonden Realdania) fremgik, at 92 pct. af borgerne mener, "at kommunerne skal bevare, udvikle og synliggøre kulturarven". I forlængelse heraf er fire kommuner - Haderslev, Hjørring, Hvidovre & Aalborg - blevet udvalgt til kulturarvskommuner. De vil modtage faglig & økonomisk hjælp i et 2-årigt forsøg for at udvikle ideer, der sætter fokus på kulturarv - i bred forstand - som kan indgå i kommuneplanerne 2007. (JP28.2.06)

Nye sommerhusgrunde

I landsplandirektivet 2005 blev der givet tilladelse til 5062 nye sommerhusgrunde i kyst-nærhedszonen - dvs. 300-3000 m fra kysten - fordelt på 33 kommuner og 68 sommerhusområder. Skov- og Naturstyrelsen opfordrer kommunerne til at tænke sig godt

om frem for at haste lokalplaner igennem; foreløbig har kun 14 kommuner udarbejdet lokalplaner. (JP11.4.06)

Idekonkurrence om sommerhusområder

I kølvandet på beslutningen om nye sommerhusudstyknings udskrev Akademisk Arkitektforening og Fonden Realdania sidste efterår en åben idekonkurrence om sommerhusbebyggelser. Formålet med konkurrencen var, at arkitekter og andre skulle komme med ideer, der kunne højne kvaliteten i planlægningen for de nye sommerhusområder, både hvad angår husenes arkitektur og den landskabelige tilpasning. De nye områder ligger alle i tilknytning til eksisterende sommerhusbebyggelser og i områder af landet, der har behov for udviklingsmæssigt input.

Vinderne blandt de 139 indsendte forslag blev præsenteret i Arkitekternes Hus i København d. 7. april. De mange forslag er tænkt som idekatalog og inspiration for kommuner og grundejere. (www.arkitektforeningen.dk - Sommerhus – vindere)

Golf

Golf er blevet den 3. største sportsgren i Danmark med 170 golfbaner i dag og udsigt til mange flere. Golfudvalget, som blev nedsat af miljøministeren i juni 2005, offentliggjorde d. 27. januar en rapport med konkrete anbefalinger til placering. Helhedsvurderinger, tilpasning til landskabet og balance mellem benyttelse og beskyttelse er nøgleord, og rapporten åbner op for placeringer, som ikke er tilladte i dag, fx i kystnærhedszonen og i fredskov. En vigtig målsætning er, at der skal være offentlig adgang til dem, og at arealet giver andre rekreative muligheder end golf. (Miljøministeriet 27.1.06).

Bilkasagen

Den 4. april afgjorde Naturklagenævnet med 6 stemmer ud af 7 at godkende det regionplantillæg, som Vejle Amt har udarbejdet med formålet at lovliggøre Bilka i Horsens, der med sine 17584 m² langt overskrider de 3000 m² som planloven umiddelbart tillader. En godkendelse af så stort et varehus kræver en særlig planmæssig begrundelse, og kritikere af afgørelsen har svært ved at få øje på en sådan og mener, at der med afgørelsen er åbnet helt op for lignende storcenterbygninger i fremtiden. De Samvirkende Købmænd

vil anke afgørelsen til Vestre Landsret, hvorved den 7 år gamle sag fortsætter. (JP & Berl.5.4.06)

Detailhandel i København

På trods af vanskelige parkeringsforhold og storcentrenes generelle tendens til at overtage større og større andele af detailhandelen steg omsætningen i det indre Københavns butikker i 2005 med hele 15 pct., mens omsætningen i de største storcentre i Københavnsområdet "kun" steg med 9 pct. (Berl. 29.3.06)

Detailhandel og planloven

Miljøministeriets detailhandelsudvalg har modtaget en analyse af forskellene på butikslivet i hhv. Danmark og Sverige, foretaget af Institut for Centerplanlægning. Undersøgelsen sammenligner danske og svenske byer med lignende indbyggertal, geografisk placering mv. Den store forskel er den liberale plan- & lukkelov i Sverige. Undersøgelsen viser, "at danske små og mellemstore byer vil miste mange butikker, hvis planloven bliver liberaliseret. De sydsvenske byer har simpelt hen færre og dårligere butikker". (Berl. 29.3.06)

Nationalparker

Regeringen har i maj afleveret en redegørelse om, hvad en kommende lovgivning om nationalparker formentlig vil indeholde. Et egentligt lovforslag ventes fremsat i slutningen af 2006 og kommer ikke til at udpege konkrete parker, men vil udstikke rammer for udvælgelsesprocedure, forvaltningsmodel, etableringskriterier, finansiering etc. Formålet med etableringen af en eller flere nationalparker er at sikre større sammenhængende natur- og landskabsområder, bl.a. for at styrke biodiversiteten og sikre store naturoplevelser. Parkerne skal være af national eller international interesse, samtidig med at de skal have bred lokal forankring. 7 naturområder har været udpeget som pilot-projekter (+ 3 alternativområder, udpeget af Friluftsrådet). På baggrund af undersøgelser og evalueringer i de tilknyttede lokale arbejdsgrupper har den Nationale Følgegruppe d. 1. marts afleveret sine anbefalinger til Miljøministeren.

www.sns.dk (Skov- og Naturstyrelsen)

TEMA

Flercenterbyer i Danmark og Europa

Forestillingen om en ny regional bytype bestående af netværk af flere byer er blevet stadig mere aktuell både i hverdagsliv og planlægning. De stadigt længere boligarbejdsstedsrejser, som familierne har indrettet sig med, har bundet byer sammen i voksende bolig- og arbejdsmarkeder. Siden 1992 er 45 pendlingsoplande vokset sammen til kun 27 i 2004.

Når befolkningen på denne måde nedbryder bygrænser, må byerne følge med i konkurrence eller samarbejde. Det sidste lægges der op til i både dansk og europæisk planpolitik. Allerede under arbejdet med de første regionplaner fremkom forslag til at danne kommune- og egnscentre af to eller flere byer. Miljøministeriet tog forbeholdent imod forslagene i 1981. Men i 1992 var ministeriet mere positivt stemt og opfordrede nu landets kommuner til at danne bycirkler for at udarbejde fælles udviklingsperspektiver. Næste skridt var udpegelsen af de to bynetværk, Midt-Vest og Trekant-området, som landsdelscentre.

Inspirationen kom fra det tre år ældre europæiske udviklingsperspektiv, ESPD. Én af tankerne bag det var at få EU's sektorpolitikker til at tage medansvar for den regionale udvikling. Under et "europæisk observationsnetværk for by- og regional planlægning" (ESPON) er iværksat mere end 30 projekter, der belyser forskellige regionale udviklingsstræk i Europa. Et af de centrale projekter, ESPON I.1.1, belyser mulighederne for at udvikle flercenterbyer i regioner uden for den dominerende "femkant" London-Hamburg-München-Milano-Paris.

Ved at få eksisterende nærtliggende byer til at samarbejde som én regional flercenterby vil man skabe en konkurrencedygtig bytype, der kan gå foran i den regionale udvikling. En af konklusionerne i projektet er imidlertid, at potentialerne for dannelse af flercenterbyer ligger i Europas centrum og ikke i yderområderne, ganske simpelt fordi byerne her ligger tættest og derfor lettere end i yderområderne kan skabe lokale samarbejder. Samtlige byer i Østersøregionen vil f.eks. miste position i en fælles europæisk rangordning, hvis mulighederne for flercenterdannelse blev udnyttet fuldt ud overalt. Et tilsvarende

resultat kommer man til i Danmark.

Den nye landsplanredegørelse viser, at daglige pendlingsmønstre nu binder hele Sjælland sammen i én flercenterby, hele Fyn og hele området fra Randers til Trekant-området. I de øvrige områder har kun byer, der ligger meget nær hinanden, som f.eks. Herning-Ikast og Holstebro-Struer tilsvarende muligheder. Men under strukturreformen valgte disse fire nøglebyer i landsdelscenter Midt-Vest at danne hver deres egen nye storkommune. Den politiske ide om flercenterbyen som regional udviklingsdynamo uden for storbyregionerne er der således langt til. Men som faktisk realitet er flercenterbyen i de store byers oplande allerede under virkeliggørelse. Gennem valg af boliger, arbejdssteder og indkøb er befolkningen i gang med at forme, hvad man kan kalde den grænseløse regionale by. Derfor må planlæggere og politikere nu overveje, om der ikke er behov for at modernisere planlægningsdogmer og modeller, så de kærligt men kritisk kan matche denne udvikling.

Niels Boje Groth,

KVL og Center for Strategisk Byforskning

www.ESPON.lu.Se også "ESPON og NERP i Danmark", til Landsplanredegørelsen: www.skovognatur.dk

DB Årsprogram Efterår 2006

Miljøvurdering af planer	Kursus i Vejle 12. – 13. september
Den opsplittede by - om planlægning af belastede boligområder	Kursus i Århus 20.-21. september
Hovedstadsseminar	I hovedstadsområdet 28. september
Lokalplankvalitet	Kursus i Ålborg 25. – 27. september
Det 56. danske Byplanmøde Rum for mangfoldighed	Ringkøbing 5. – 6. oktober
Bykultur og kulturstrategi	Kursus i Odense 24. – 25. oktober
VVM	Kursus i november
Digital planlægning	Kursus i Århus 5. - 6. december
Den regionale udviklingsplan	Kursus i december

Dansk planlægning – hvor kom ideerne fra – hvordan blev planerne?
Byplanhistorisk seminar nr. 21
Kursus i Hvidovre 15. september
(arr. af Byplanhistorisk udvalg)

Vancouver og Seattle
Studiatur udsat til maj 2007

HUSK BYPLAN PRISEN 2006

Byplanprisen uddeles til planer, som er udtryk for nytænkning, og som samtidig dyrker og videreudvikler land-skabets og byens egenart og identitet. Temaet er frit, hovedsagen er, at planlægningen er udtryk for udvikling.

I år vil der som noget nyt blive nomineret 3 eksempler på inspirerende planlægning. De nominerede projekter vil alle blive beskrevet i Byplannyt.

Afsløring af den endelige vinder og uddeling af prisen vil foregå på Byplanmødet i oktober.

Forslag kan indstilles af planmyndigheden selv eller af foreninger, organisationer eller privatpersoner. Byplanjuryens medlemmer har også indstillingsret.

Juryen består af 5 medlemmer udpeget af Akademisk Arkitektforening, Dansk Byplanlaboratorium og Foreningen af Byplanlæggere.

Forslagene skal være Dansk Byplanlaboratorium i hænde senest tirsdag den 27. juni kl. 12.00.

Se nærmere om krav og procedure på www.byplanlab.dk/bylab/pris

(Hjælp til planerne for de nye kommuner?)

Efter strukturreformen står Danmarks kommuner over for en lang række spændende og store udfordringer. Derfor har vi i Kuben Bygherrerådgivning udviklet et særligt analyse- og dialogværktøj, der kan bidrage til at kvalificere kommunernes arbejde med planstrategi og kommuneplaner.

Kuben Bygherrerådgivning har stor erfaring med borgerinddragelse og organisering af forandringsprocesser i ældre byområder – og har kompetencer inden for alle niveauer af en kommunesammenlægning. Vi har f.eks. fungeret som sparringspartner på nye kommuners

bolig- og institutionsplanlægning og har udformet trafikale planer samt rådhusindretning med tilhørende arbejdsgange, der skaber det optimale arbejdsflow. Uanset opgavens karakter tror vi på den effektive løsning, der sætter mennesket i centrum.

Kuben Bygherrerådgivning udfører sin projekt- og rådgivningsaktiviteter i de tre datterselskaber Kuben Byggeplandata, Kuben Boplan og Kuben Byfornyelse Danmark, som hver især har særlige spidskompetencer.

BYGHERRERÅDGIVNING

Kuben Bygherrerådgivning er en del af Kuben, der er den eneste virksomhed i Danmark, som dækker hele det byggede miljø med sine fire kompetenceområder: Kuben Bygherrerådgivning A/S, Kuben Byg A/S, Kuben Ejendomsadministration A/S og Kuben Drift & Vedligehold.

WWW.KUBEN.DK

KUBEN
Vi giver dig plads